

**United States Holocaust Memorial
Museum
Oral History Interview
Hungarian Witnesses Documentation
Project**

Czike Sándor

K: Sanyi bácsi, leálltunk, kazettát cseréltünk, tartottunk egy kis szünetet, és ezt felhasználtuk ezt a kis szünetet arra, hogy áttekintsük itt az eseményeknek a sorrendjét, hogy mi- mi mikor lehetett kb. ugye ebben az intenzív 44-es évben.

I: Igen.

K: És az a dolog, vagy az a történet, amit legutoljára mondott, vagy legutoljára mesélt nekünk Sanyi bácsi, hogy édesapját- hogy jöttek az náciok az iskolába, az édesapját letartóztatták, az úgy tűnik, hogy akkor '44 októberében-novemberében lehetett.

I: Igen.

K: Gyakorlatilag azt követően, hogy két nagy bombázás volt Székesfehérváron, ami szintén valamikor '44 őszén volt.

I: De az ezelőtt volt.

K: De ezelőtt volt. A letartóztatás előtt volt.

I: A letartóztatás előtt, igen.

K: Illetve ugye azt mondta, hogy a- tehát jöttek a náciok átnézni, átkutatni az iskolát-

K: -igen-

K: -és utána két-három nappal tartóztatták le az édesapját.

I: Két nappal. Ugye várjunk csak, az elsőt is beleszámítva, akkor három nappal később. És akkor először a városi börtönben volt, majd átszállították valahova Székesfehérváron még a városon belül, és utána vitték el a komáromi csillagerődbe.

K: Önök honnan tudtak erről, hogy az édesapja hol van, meg mit történt vele?

I: Fogalmam sincs róla egyébként, mert én annyira nem voltam felnőtt, hogy mindenbe beleavattak volna. Csak azt tudtuk meg, hogy ő jelenleg- és már azt Budán tudtuk meg, mert közben Budára mentünk, mert volt egy teherautó, amelyik üresen ment volna, és akkor megtudtuk, hogy a komáromi csillagerődben van, és akkor elkezdünk- édesanyám elkezdett, meg a nagynénim keresgélni lehetőséget, hogy valamilyen ismeretség révén ki lehessen hozni, vagy be lehessen bizonyítani az ártatlanságát.

K: Azt tudták, hogy miért tartóztatták le az édesapját?

I: Hát valószínű, hogy csak azt tudták fölhozni, hogy bújtatott fiatalem- zsidó fiatalembereket. De hogy az hogyan tudódott ki, valószínű, hogy ez a már emlegetett Babocsai volt a tettes ebben, akiről hát majd a végén mondom, hogy ugye pillanat alatt átváltozott a másik oldalra.

K: Mit jelent, hogy átváltozott a másik oldalra?

I: Hát úgy, hogy amikor mi márciusban visszamentünk, úgyhogy most elfoglaljuk a lakásunkat, akkor nem engedtek be a házba, a- magába a kertbe se, nem engedett be,

és hát egy jó ideig a: nem a ferencesek, valamelyik=valamelyik papi rendnek az előszobájába, mert beljebb nem mehettek nők, voltunk elszállásolva.

K: És Babocsai mit csinált '45 tavaszán ott az iskolában, miért maradt ő ott?

I: Hogy hogy változott át-

K: -mivé változott át-

I: -azt nem tudom, csak azt tudom-

K: -mivé változott át Babocsai?

I: A székesfehérvári ő: köz- közigazgatási ő: emberek ő: ilyen-

K: Ugye nyilas volt ezek szerint Babocsai a háború alatt.

I: Igen.

K: És utána meg átváltozott, azt mondta.

I: Átváltozott, igen.

K: De mivé változott át?

I: Mondom, valamilyen=valamilyen szövetség, vagy micsoda-

K: -de politikailag-

I: Politikailag változott át, úgy, hogy annak a szövetségnek a székesfehérvári állam-
állami intézetek-

K: De=de ideológiailag már nem volt nyilas.

I: Hát, akkor már a csoda tudja, hogy mi volt. Akkor kommunista volt.

K: Tehát belépett a pártba?

I: Egész biztos, hogy belépett, mert másképp nem lett volna a- a város összes
közigazgatási emberének a mit tudom én, micsoda szervezetében.

K: Értem. Akkor ott tartottunk, hogy édesapját a komáromi csillagerődbe vitték, és
hogy az édesanyja, meg a nagynénje megpróbált valamilyen megoldást találni, hogy
kiszabadítsák.

I: Igen. Kiderült, hogy az a hölgy, aki ebbe a Czike-házba lakott, hogy úgy mondjam-

K: Milyen Czike- hol?

I: Hát ez a- itt Pesten volt, és=és csak nem-

K: Valami rokon- ez egy rokon volt-

I: Hát a három=három nagynénémnek a birtokában volt, mivel édesapám az ő
részéről lemondott. Annak idején azt a nagyapám építette. És akkor megtudtuk, hogy
ez a hölgy, hát jó barátságban van egy arisztokratával, akinek a nevére nem
emlékszem, de=de: nagy befolyással rendelkező ember volt. És akkor elmentünk-

K: -milyen-

I: -és megtudtuk, hogy az illető elvállalta Szálasitól az irodavezetést addig, amíg ő át-
távol van.

K: Ez 44 novembere, vagy decembere.

I: Ez már- igen, ez már vége ennek az egésznek végül is. Annyiból, hogy-

K: -tehát akkor ez az ismerős, bocsánat, ez a barát, a nagynénjének a barátja egy
nyilas volt.

I: Egy nyilas volt, igen. És hát akkor ezt nagyon nagy- hogy mondjam, botránynak
nevezték, de hát ez volt.

K: Mit=mit neveztek botránynak?

I: Hát, hogy valakinek ugye, pláne egy magas rangú férfi egy másik ő: hát
iskolaigazgató volt valahogy, vagy nem tudom mi, nő, hogy azok, hát együtt vannak
házasság nélkül. Nos-

K: Tehát szeretője volt végül is.

I: Magyarán igen. És akkor elmentünk ehhez a férfihez, övele együtt. Jól emlékszem
rá, mert akkor volt az, hogy az alagúton a kétoldali járdát megszüntették, és ugye
most csak egy oldalon lehet járni, és akkor mi az utolsók voltunk, akik átmentünk a
bal oldalra, hogyha én a Duna fele megyek, azon a részen, és olyan szerencsénk volt,
hogy amikor átértünk, akkor éppen a siklóval leérkezett ez a férfi. Aki hazament
volna, és nem tudom mikor került volna egyáltalán oda vissza. És ott=ott ez a hölgy
átszaladt hozzá és átölelte, és minden és azt mondta, hogy ezt az egyet még tedd meg
nekem. Addigra mi is átértünk a másik oldalra, ahol a sikló van, a siklót meg le
akarták állítani, de ugye ő nagy cetlije volt, meg karkötő-izéje-

K: -karszalagja-

I: -nyilas micsodája, azt rendelte el, hogy vigyen föl minket még. Fölvitt. Lefele aztán
már gyalog jöttünk. Fölvitt és akkor azt csinálták, ugye hát édesanyámnak, mint
mondtam, német volt az anyanyelve, ez is-

K: Emlékszik erre a- ennek az nyilas-vezérnek a nevére esetleg?

I: Hát: azt hiszem, hogy=hogy most nem tudom megmondani, de tudok a- hűgomat,
talán ha megkérdezem, akkor ő tudja. Nem tudom=nem tudom, de egy akkor- én
hallottam először a nevét, egy arisztokrata volt. Ennyit tudok. És akkor hát ottan
nagyon nagy beszélgetés folyt, mert nehezen lehetett rávenni, de utána én ott
várakoztam egy polc- padon, hát ugye 16 éves sem voltam még. És akkor egyszer
csak anyám boldog arccal jött, hogy hajlandó a nem tudom, milyen bácsi adni egy
olyan=olyan papirost, amelyikre biztos, hogy rögtön kiengedik. Hát nem egy papirost
adott, hanem kettőt, mert volt nekik egy ilyen kis négyszögletes vastag egy- hát
zsebbe tehető könyvecskéje, amelyiknek az összes oldala alá volt **valódi** Szálasia-
aláírással írva. És rá eredeti, azt hiszem, zöld színű pecséttel fön az a=az a izé, hogy
a- hát, hogy a nyilasok vezetője saját kézzel írt aláírása. Ez egy stempli volt. Az is az
összesre rá volt téve. És akkor ezt kinyitotta-

K: Sanyi bácsi akkor ezek szerint bent volt az irodában, amikor mindez történt.

I: Bent voltam az irodába, igen, illetve hát-

K: -ez a Sándor-palotában volt?

I: Ez a Sándor palotában volt, és annak az előszobájában, a nagy hatalmas előszobájában volt bevive az a madár, az az óriási madár, ami most is ki van téve, olyan négy méter a szárnytávolsága-

K: -turul-

I: -egy turulmadár, igen. Az=az oda volt bevive, és azon lógott egy csomó- hát engedelmet kérek, de akkor mondom, egy csomó női holmi lógott, egy csomó női alsó holmi.

K: A turulon.

I: A turulmadáron száradni. És egy nőszemély volt, akinek a nevére emlékszem, mert volt már azóta ez- hogy mondjam, újságcikkben, azt hiszem, hogy kivégezték különben, nem tudom a nevét most, nem baj. Az nagyon dühöngött, hogy az utolsó olyan gép volt, voltak ezek a német repülő, aminek a szárny-szögét lehetett változtatni, és egész rövid nekifutással a: ho- Vérmezőn föl tudott szállni, és az utolsó hát ilyet is lekési miattunk, mert most nem fog ki- megszáradni reggelre a holmija. És közben bementünk a belső szobában, és közös erővel hát főképp édesanyám diktálta németül, két ilyen kis lapot betettek először egyet, aztán a másikat írógépbe ((kőhint)) és írtak az egyiket írták a: ő: hogy hívják- azt az illető tudta a vezetőjét a komáromi csillagerődnek, és hát annak=annak címezve és eléggé baráti hangon, hogy kérem Czike Gábor azonnali el- elengedését, mert tévedés történt, többszörös név miatt. Körülbelül ez volt benne németül, és egy másikat, hogy felhatalmazom jelen papír föle- föláll- mutatásánál, hogy az illető hogyha Komárom fel mennek, elvigyék őket Komáromba. Ezt is németül. Ezt a két papírt megfogtuk-

K: -tehát ez a második papír azt jelentette, hogy végig tudtak menni- utazni Magyarországon-

I: -egy katonai teherautóra másztunk föl, illetve én másztam, mert édesanyámat a katona, aki vezette engedte magá- maga mellé ülni, és hullott a hó, erősen hullott a hó, arra emlékszem, és elindultunk Komáromba. Kiderült, hogy éppen a csillagerődbe visznek hat, vagy nyolc zsák cuk- ő: sót=sót. És énnekem a só közé kellett feküdnöm, de hát örültem, hogy ott ülök, vagy fekszem, egész szépen mentünk addig, ahol az út, most nem tudom, hogy hogyan vezet, mert régen=régen voltam arra, azt hiszem, az a 11-es út, egészen a parton megy, és a másik parton már az oroszok voltak, és állandóan lőtték ezt az utat. Úgyhogy ki kellett számolni, nem tudom, hogy hogy számolták ki, de az a katona, aki a sofőr volt, azt tudta, hogy hogy számítsa ki, hogy van összesen, azt hiszem, három, vagy négy löveg volt, és hogy mikor van az az időszak, amikor töltik őket. Mert láttuk, hogy egyszerre töltik, vagy nem tudom, hogy milyen rend szerint töltötték. Mert azt az utat rajta is volt három-négy ra- ripityára ment autónak a roncsai voltak az úton, és kerülgetni kellett. Hát kerülgettük-kerülgettük egy darabig és utána fölborultunk. Úgyhogy hála istennek énnekem a világon semmi bajom nem történt, mert a sószsákokkal együtt gurultam le, és utána aztán akik jöttek a többi izék, és az oroszok állandóan lőttek és akkor nekirugaszkodott tíz, vagy tizenkét katona és fölállítottuk a talpára, és

megállapítottuk, hogy megy. És akkor az izé azt mondta, hogy nem számít, hogy az izé el van görbülve ez, meg az, meg amaz, visszük a sót tovább. Úgyhogy én visszamásztam a sóhoz, és mentünk, meg se álltunk a csillagerődig. A csillagerődnél nem engedtek be, mert a parancsnok, aki kiderült, hogy egy-

K: -menet közben láttak zsidókat?

I: -láttunk, jaj, bocsánat, igen, nem egy helyen láttunk a túlsó parton, a pesti parton, ahol pedig már elvileg a: majdnem az egész parton fizikailag az oroszok voltak urak, de két, vagy három helyen nem=nem, és ott mi nem is tudtuk, hogy mi történik, hogy sorba állítják az embereket a parton, és aztán utána innen már továbbmentünk és mentünk állandóan, úgyhogy a belelövés- lövést nem láttam.

K: Ez pontosan hol volt? Ez még Budapesten?

I: Ez pontosan- hát már Komárom- Budapest és Komárom között az úton.

K: Tehát a-

I: Ahol a=ahol a Duna-parton ment akkor legalább is közvetlenül a budai oldalon és ott mentünk.

K: Tehát Önök nyilván a budai oldalon mentek-

I: -ez a pesti oldalon történt.

K: És a másik, a Duna másik oldalán látták azt-

I: Igen=igen, sorba állított embereket, nem tudtuk, hogy azok miért vannak, azt gondoltunk, hogy a jeges vízbe belekergetik őket, de mindenre gondoltunk tényleg, csak azt nem, hogy agyonlövük. Szóval annyira azt ember nem volt benne ezekben a-hát nem azért, mert 16 éves voltam csak, hanem édesanyám is mondta, hogy biztos=biztos úgy=úgy kizsebelik őket, és akkor beengedik a hideg vízbe, amibe úgyis belefagynak, körülbelül ez volt az álláspont, de nem tudtuk, hogy lelövük őket.

K: De tudták azt, hogy ezek az emberek zsidók?

I: Persze, az nyilvánvaló volt.

K: Miért?

K: Azért, mert akkor ha ilyen helye- helyzetbe volt egy embercsoport, az csak zsidó lehetett. Ezt=ezt tudtuk, hogy- én gyerek voltam, és tudtam.

K: Volt rajtuk valamilyen jelzés?

I: Hát lehet, hogy messziről a csillagot lehetett látni, de én azt nem mondom, hogy láttuk. Egész biztos, hogy=hogy=hogy zsidók voltak. És=és két, vagy három helyen láttuk ezt.

K: Hány ember- hány ilyen zsidó embert láttak a-

I: Nyolc-tíz ember volt egy=egy ilyen esetnél a víz szélén-

K: -és kik álltak mellettük? Örök, fegyveresek?

I: -a víz fele. Hát a hátuk mögött lézengtek a- a: nyilas kartörő- vagy micsodás emberek, nem tudtam a másik partról pontosan elolvasni, hogy mi van, de nyilván azok- az volt a karszalagon.

K: De fegyveresek voltak.

I: Igen, fegyveresek voltak. Mindegyiknél volt fegyver.

K: De olyat nem láttak, hogy=hogy lőttek volna.

I: Nem, olyat nem láttunk, hogy éppen lőttek volna, de hát nyilván--nyilván lelőtték őket, hát nem véletlen álltak ott.

K: Azt esetleg látta, hogy milyen állapotban voltak ezek az emberek?

I: Igen, szegények toprongyosak voltak és le=lefogyottak, szóval sok mindenben átment emberek voltak, az is látszott.

K: Tehát ők a- Önök mentek a Dunának a- hát a-

I: -közvetlenül a-

K: -a dunántúli partján és akkor a felvidéki partján-

I: Mi a másik partról, a budai partról láttuk ezeket. Akkor még a budai part-

K: Körülbelül pontosan hol lehetett Pest és Komárom között?

I: Hát középúton, mert ott, ahol az út egészen a parton megy. Hogy most is, azt nem tudom, de azon a helyen-

K: Még Vác alatt mondjuk?

I: Őszinte legyek, én nem is emlékszem arra, hogy Vácon hogyan mentünk keresztül, de=de hát én azt=én a sószsákok között feküdtem és nem is néztem azt, örültem, mert ugye azért lövöldöztek az oroszok nagy lövedékekkel, szóval a repeszek, nem golyó találhatta volna el az embert, mert a hátunk mögött is elöttünk is hol durrant egy hatalmas izé, az úton hogyha volt egy luk, akkor ki kellett kerülni. De mentek és meg is érkezünk oda, hajnalban. És akkor azt mondták-

K: Komáromba.

I: Komáromba igen, és odamentünk a csillagerődhez, mert oda vitték a sót. Ez egy mázli volt, hogy vártuk ki, azt már nem emlékszem. És azt mondták a kapunál, hogy nem lehet bemenni, mert a parancsnok pihen. Hát a parancsnok nem pihent, hanem tök részeg volt, mint később kiderült, de nem volt egy rossz ember, marha mázlink volt olyan szempontból, hogy Goethe-imádó, vagy hát nyelvszakos tanár volt civilben-

K: -német-

I: -mint kiderült. Édesanyám meg magyar irodalom szakos tanárnő volt, és elmerültek egy=egy Goethe-micsodába, beszélgetésbe, míg édesanyám közbe odatolta ezt a papirost, hogy=hogy ezt el kell engednie. Azonnal intézkedett, két perc nem telt el.

K: Bocsánat, ez a parancsnok német volt.

I: A parancsnok német volt, igen, de édesanyám mindenben úgy fordította a dolgot, hogy úgy nézett ki, hogy ő ért jobban Goethe-hez, azt utólag /mondta, hogy=hogy/ ((*mosolyogva*)) hát a saját vizeire húzza, és ez sikerült. És egy jó félórát beszélgettek, ami alatt én, mivel a- ennek a helyiségnek ez a kapu fölött van, most is ott van, mert megnéztem azóta többször is. Egy nagy üvegterasznak lehet nevezni, van, ami teljesen zárttá teszi és a mögött egy- egy ilyen gép- gépágyú tkp. volt fölállítva, három lábon, és én annyira gyerekes voltam. Ezt most önbírálatnak szánom, hogy én odamentem ahhoz, amíg ők vitatkoztak, alig értettem belőle valamit, pedig akkor németben jeles voltam, de tudtam, hogy miről vitatkoznak, és én meg ezt elkezdtem nézegetni, sőt, talán hozzá is nyúltam. Egész addig, amíg az izé föl nem állt, és nem kiabált oda, aztán anyám fordította, hogy csak azt mondja az ezredes úr, hogy ne nyúlj hozzá, mert hátha elsül. És mondtam, hogy nem, én csak nézem, hogy milyen egy ilyen, mert nem láttam közlőről. És akkor én ki akartam- el akartam onnan jönni, de annyira bízott bennem, vagy bízott bennünk, hogy azt mondta, hogy csak nyugodtan nézegesse, lehet, hogy még az hasznát is veszi az életben, valami ilyesmit mondhatott, de nyugodtan visszaült és továbbra is Goethe-ről veszekedtek, vagy vitatkoztak. És akkor anyám oda- odaadta ezt közbe, közbe ő telefonon- hogy azonnal vezessék föl a nem tudom milyen- hányas Czike Gábort. Tényleg egyszer csak megjelent édesapám, anyám a karjába volt és- izé feltett egy pár kérdést apámnak, hogy=hogy igaz-e, hogy én- hogy ő rejtegetett zsidókat. És mondta, hogy hát én végig az iskolában voltam, nem is kellett hazudnia, és=és végig vezettem azt a javítóüzemet, amelyet az önök jártműveinek a szükségei- hogy bírják. És akkor tartott- telefonált, hogy hozzák föl a holmiját, fölhozták, és akkor azt mondta, hogy én fogom lekísérni önöket a kapuhoz, mert nem akarják majd elhinni. Annál is inkább, mert nincs itt annak a=annak a részlegnek a parancsnoka. Ezt most nem véletlenül mondom. És akkor kiment, és akkor azt mondta, hogy- haptákba vágta magát az a négy, vagy öt német katona, aki ott volt, és mi szépen elsétáltunk a hídra, mert ez a hídon túl volt. Elindultunk a hídon, és alig mentünk a feléig, amikor egyszer csak megállt- jött szembe, az nem tudom én, reggelizni ment át, lakni- ott laktak a túlsóoldalon a németek. És akkor azt mondja, kvázi én nem hallottam, nem értettem, amit mondott anyámnak, de anyám értette, és tkp. azt kérdezte, hogy hogy kerülünk ide, és hogy jött ki. És erre fölmutatta apám az- a frissen aláírt ívét, hogy itt van a kiszabadítása, mert tévedés volt. Erre rettenetesen dühbe gurult és azt mondta, hogy-

K: Ez ki=ki volt, aki dühbe gurult?

I: Ez a parancsnoka volt annak a körletnek, ahonnan apámat kiengedték. És azt mondta-

K: -a főparancsnok akkor már nem volt magukkal? A goethe-s-

I: -az=az az egésznek az visszament a helyére, az egésznek a parancsnoka, az egy ezredes volt, egy német=egy német tanárból lett ezredes, szóval nem volt SS-es, vagy

ilyesmi. És akkor nagy ordibálással anyámnak németül tudomásra hozta, hogy meg apámnak is, mert apám is jól tudott németül, hogy erről a pontról nem mozdulhatunk el, és ahogy mutatta, mert a híd ilyen izékkal van ugye összekötve, az egy ilyen primitív híd még most is, hogy nem tudom, ötödik, vagy hányadik, volt ilyen vacak volt a parttól. Hogy megjegyzem ezt és itt kell, hogy álljanak. És alig hogy=hogy ezt kimondta, az oroszok akkor kezdték lőni a hidat. És hát nekünk=nekünk- hogy mondjam, nem volt más menekvésünk, mint a hídon átmenni, úgyhogy én még gyerek voltam, nem tudtam, hogy mit kockáztatunk, édesanyám pedig, és édesapám pedig tudták, hogy mit kockáztatunk. És amint eltűnt és- ja, ő meg olyan gyáva őrmester, vagy nem tudom mi volt, hogy az első ott robbanó, tőlünk, mit tudom én, húsz méterre robbanó micsodától el- megijedt és el- elbújt ottan a lemenő cső és a lemen- és a vízszintes hídszerkezet--ő: alatt, majd föl pattant és rohanó léptekkel ment a kapuhoz. Erre édesapám, akinek mi mindig megtanultunk engedelmessé válni, azt mondta, hogy Sándor, rohanás. És akkor én is kibújtam ahol voltam, anyám is, és rohantunk. És mire átértünk, épp arra értünk át, hogy egy=egy nagy (...) pótkocsival egy ilyen légvédelmi ágyú szétszedett holmiját hozva ment, de nem tudta, hogy hogy foly- folytatódik az út, mert ahogy ki- há még most is olyan, hogy nem tudja az ember, mert három utca megy ott be, egyikbe lakik egy egyenesbe egy Czike, fölfedeztem jó múltkorába, meg is hívott, amikor még nem lehetett átmenni, ebédre. Na szóval, az=az a- az út négyfele- három nagy, és egy kicsi fele és ottan kiabál ki németül ebből a (...) fülkéjéből, a vezetőfülkéjéből, hogy ki tudja megmondani, hogy merre kell menni Pestre. Erre édesapám odaszaladt és németül mondta neki, hogy mi is oda megyünk, szívesen el- elkalauzolom, hogyha a fiammal és a feleségemmel fölenged. Na, aszongya, akkor a hölgy és maga jöhet ide, kisfiú másszon föl az ágyúnak a löve- lövő-része volt lesze- levéve, ami egyébként hát fo- forgó rész a hogy hívjákoknál, a légi elhárításba. És én föl másztam, boldogan, hogy van mit tanulmányoznom, míg odaértünk és simán, egy-két hóba való elakadással, nagyon esett a hó, fölértünk Buda- Budára és a amikor már Budán voltunk, akkor azt mondta, hogy kitesz minket, mert neki nem szabad civileket szállítani. Jó. Kiszálltunk és elmentünk- még azt kihagytam az egészből, de hát az amúgy is érdektelen, hogy visszafele nem borultunk föl, de azért volt visszafele is, hát olyan eset, hogy a túloldaltól lövöldöztek az oroszok, de kis tölténnyel, úgyhogy nem volt semmi probléma.

K: Visszafelé is látott a Duna-parton zsidókat?

I: Őszintén megmondom, hogy én visszafele olyan boldog voltam, és olyan fáradt, merthogy ez mindez éjjel történt, vagy hajnalba, hajnal után, hogy én azt hiszem, hogy aludtam visszafele. Úgyhogy hát valószínű, hogy ugyanúgy tartott, mert a későbbiekben, amire nem fogok rátérni, mert akkor sose lesz vége az egésznek, mert tkp., és ezt csak megemlítem, tényleg nem akarom sem előadni, mert nem emlékszem pontosan a dolgokra, a Slachta Margitnak a- a: munkájában is én részt vettem. Tetszik tudni, azok a szürke nővérek voltak, akiknek több emléktáblájuk van, hogy számos zsidót megmentettek. És az egyiket azért ismerem, mert nem messze van tőlünk a- az Ulászló utcában, a-

K: Milyen munkájukban vett részt, most nem egészen értem. Milyen munkájukban?

I: Szállítani őt ide, meg oda, meg amoda, meg gyerekeket szállítani, én nem tudtam, hogy hova, de kiderült- utólag derült ki, hogy azok mindig menekülő zsidó gyerekek voltak, de-

K: -ez mikor történt? Amikor visszaérték Budapestre?

I: Hát, előtte is, utána is, ezek=ezen közebe- ezek átfűzték az egészet, megmondom, miért. Én 16 éves vagyok, de mivel édesapám ebben az iskolában csinálta meg az első állami vezetni- autóvezetési tanfolyamot, ezért én, aki ott gyakoroltam a- az udvaron, és mivel hivatalosan is 16 év után lehetett vizsgázni, vizsgáz- én jelentkeztem vezetői hogy hívják. És akkor egyszer édesanyám mondta-

K: -vezetői engedéllyel- sofőr-engedéllyel-

I: igen=igen

K: -vagy jogosítvánnyal-

I: 16 éves koromban- is van 66 éves jogosítványom van. És akkor=akkor egyszer csak édesanyám mondja, hogy a Margit testvér, ez Slachta Margit volt, a szürke apácáknak vezetője, aki jobban tud-

K: -ne haragudjon Sanyi bácsi, megállítom egy pillanatra. Tisztázzuk, tehát ugye mielőtt elmentek volna Komáromba-

I: -igen-

K: -az édesapját kiszabadítani-

I: -igen-

K: -előtte Budapesten voltak-

I: -így van.

K: Az egész család, tehát az édesanyjával, meg a-?

I: -az egész család, igen, a gyerekek is, igen, mert ahogy mondtam, hogy a Czike családnak volt még a nagyapám=nagyapám apjától kezdve, aki falusi tanító volt, és úgy látszik, hogy akkor jól fizették őket, mert ő építette, ma is megvan, sajnos aztán továbbadtak rajta, úgyhogy most már nincsen a mi birtokunkban, de tkp. hát egy két-egy kétszintes és még=még alsó szintes, nagyon szép hatos számú, a- nem jut eszembe a neve, egy rövid nevű, ahogy fölmege az ember a: ő: mostan újra már nem Moszkva tér, hanem=hanem-

K: -Széll Kálmán tér-

I: Széll Kálmán tér, azon a nagyon erős emelkedőn fölmege, és balra- Bíró utca=Bíró utca 6/C. Az volt a Czikéké.

K: Egy házuk volt akkor ott.

I: Az egy ház volt-

K: -ott laktak-

I: -három lakást foglalt magukba, de az ő részéről édesapám lemondott, amikor annak idején először a szegedi faipari szakiskolába nevezték ki igazgatónak és ott kaptunk lakást, úgyhogy ő lemondott a húgai- három húga, mind a három élt akkor még, most már egy se él, azok- azoknak, és ily módon- hát az egy olyan gyűjtőhelye volt a Pesten a-

K: -a családi ház-

I: -a családi ház, igen.

K: Tehát ott voltak '44 decemberében, mielőtt elmentek volna Komáromba, és oda tértek vissza.

I: Így van=így van. Oda is vittük apámat először, de aztán-
K: -melyik

I: -el- el kellett dugni, mert féltünk, hogy keresni jönnek-

K: -megint, mert elmenekült végül is-

I: -jöttek is=jöttek is. De hát nem volt ott, hát nem volt- nem tudtuk, hogy hol van.

Tudtuk, hogy hl van, de mindenki azt mondta, hogy nem tudjuk, hogy hol van.

K: Édesapja akkor nem velük volt. És kik- nyilasok keresték?

I: -nem velük volt- egyébként a keresztaám révén a piaristák ő: hát házában volt.

K: És a nyilasok keresték az édesapját.

I: Azok is keresték, igen, aztán később /már nem azok keresték./ ((felnevet))

K: Kik?

I: Mondom, később nem a nyilasok keresték, de azok is keresték.

K: Később kik keresték? Kik=kik-

I: Hát mindenki, aki uralkodott utána közvetlenül.

K: Amikor mielőtt még lementek volna Komáromba 44 decemberében, akkor ezek szerint részt vett Slachta Margit mentési-

I: -igen-

K: -mentési- zsidómentési akcióiban-

I: -igen=igen-

K: -hogyan- mit=mit csinált.

I: Na éppen akkor jutottam oda, és azért mondta el a jogosítványt, persze ott akkor nem volt érdekes, de azért jó, volt, és jó, hogy tudtam vezetni. Azt mondta, hogy nem tudom most, a Rákóczi úton, ha a Keleti pályaudvar fele megyünk, valahol köz-középen volt egy- lehet, hogy most is úgy van, egy eléggé, hát olyan, mondjuk nem gondozott (...) mint ami (...) is van és-

K: Micsoda van ott, elnézést?

I: Egy=egy olyan udvarra kellett bemenni, ami mindennek kinézett, csak a Rákóczi úton levőnek nem. És ott volt egy rozoga Opel- Opel- hát a legkisebb Opel, csak benzint kellett bele szerezni. És akkor nem tudom, hogy honnan és kitől szereztem benzint, megtöltöttük és attól kezdve már autóval járt, hát amikor szabad volt az autó a Slachta Margit, és én pedig be voltam mindig osztva és gyerekeket vittem, három helyre vittem, az egyik az az Ulászló utca volt, azt tudom, mert annak a közelében lakom, és azt tudom, hogy oda mentünk, ott is van egy nagy emléktábla erről.

K: Mi van az Ulászló utcában, miért kellett odamenni? Mi volt ott?

I: Mert ott volt egy kápolnája a cisztercieknek, és azt akkor gyerekmentésre használták. És=és egy elég nagy helyiségben, hát én nem láttam sohasem, hogy összesen mennyien vannak, de úgy hatot-nyolcat azt háromszor- kétszer, háromszor, vagy négyszer vittem oda, és az volt, hogy ilyen öt-hat éves gyerekek és azért lehetett velük beszélni, én soha nem mentem be, mindig megmondtam, már mikor indultunk, mert bemásztak a kocsiba négyen is, öten is, hogy amikor megállunk, akkor ahol megállunk, ott kerítés van, vasajtó be van csukva, a következő be lehet nyomni, mert nyitva van, beszaladtok, és bementek az udvarra. Ott van egy ilyen zárt udvar és több esetben történt ez, de én nem tudtam, hogy=én nem tudtam, hogy én most zsidó gyerekeket mentek, tényleg, ez az igazság.

K: Ki mondta, hogy el kell vinni ezeket a gyerekeket?

I: A Slachta Margit, mert azzal az édesanyám jóban volt és a Schlachta Margit volt a főnöke a szürke nővéreknek.

K: És Ön találkozott Slachta Margittal?

I: Igen, én sokszor találkoztam övele is, meg a helyettesével is, aki Amerikába ment aztán, azt hiszem, hogy még él is, mert az egy egészen fiatal szürke nővér volt, még nálam is fiatalabb. Hát-

K: És akkor honnét hova kellett vinni ezeket a gyerekeket?

I: Három helyen volt gyűjtőhelyük, és próbáltam visszaemlékezni, mikor úgy lelkileg készültem erre a dologra, hogy hol volt a- az Ulászló utcait azt tudom, mert ott van nem messze tőlünk. Volt egy, nem tudom milyen utca, a Rákóczi- nem az a: ((sóhaj))-

K: De honnét vitte ezeket a gyerekeket? Arra emlékszik?

I: Azok össze voltak gyűjtve ilyen iskolák előtt, meg iskolákba be kellett menni, mit tudom én, volt például a---a: az Andrassy úton, ha megyünk egy mellékutcán bemenne van egy leánygimnázium. Én azon kívül, hogy ott voltam kétszer, nem voltam soha. Annak a=az Andrassy úttal párhuzamos utcájában volt egy leánygimnázium, és a leánygimnáziumnak a portáján, vagy a portája mellett mindig három-négy kisgyerek ácsorgott. És én nem tudtam, hogy miért ácsorogtak, na most olyan- azért mondom, hogy=hogy ebbe nem voltam semmilyen módon /dicsőségbe,/ ((mosolyog)) de én azt tudtam, hogy onnan négy gyereket el kell vinni. Három helyre lehetett elvinni, de most=most csak az az Ulászló utca, de volt egy utca, amelyik a másik irányba, az Andrassy útról ha mondjuk megyünk a kiskörút fele, akkor-
K: -a Kálvin tér felé?

I: -vannak utcák- nem=nem- valami- nem Tűz-

K: Tűzoltó utca?

I: Nem Tűzoltó utca, nem, valamilyen ilyen fény, vagy lánggal kapcsolatos utca. Ha látnék egy térképet, akkor tudnám, volt egy annak a portáján is voltak, ezek a portások azok=azok tényleg hősiességek voltak, én nem voltam az, mert én avval a feladattal mentem, hogy onnan három gyereket el kell vinni az Ulászló utcába.

K: És ezt ki mondta meg magának, hogy ezeket a gyerekeket el kell vinni?

I: Hát azt a Slachta Margit mondta meg akkor, amikor-

K: -hol?

I: -amikor- az ő iro- hogy hívjákuk, az az utca, amelyikbe most nem jár villamos és megy kifele észak- északkelet= északkelet fele megy egy vastag utca.

K: Pesten?

I: Igen. Ott volt a szürke nővéreknek a sarkon arról lehet megismerni, hogy a sarkon egy ilyen furcsa templomtoronyszerű emelkedője van, ott volt nekik a- a szürke nővérek ő: az lakása.

K: És akkor odament- édesanyja küldte, hogy menjen el oda-

I: -igen-

K: -és ott Slachta Margittal találkozott-

I: -igen=igen-

K: és elmondta Slachta Margit, hogy innét oda kell vinni a gyerekeket.

I: Igen=igen. De ez csak egy párszor fordult elő szóval, és nem tudtam, hogy mit csinálók-

K: -és az Andrassy úton el kellett menni végig mennie a nyilas-székház előtt, ugye az Andrassy út 60-ban volt a nyilas székház.

I: Hát azt csak később tudtam, nem tudtam, hogy ott van valami. Nem tudom, de egyébként igyekeztem mellékutcákon keresztül közlekedni, mert tudtam azt, hogy nem- helyenként igazoltatják, de nem volt a kocsinak sem-

K: -de nem mondta a Slachta Margit-

I: -a kocsinak semmilyen papírja nem volt, /és nekem volt az a jogosítványom/((*mosollyal*)), ami hát ilyen- arra jó volt, de nem arra, hogy ebbe a helyzetbe ottan gyerekekkel jár- menegessek, de hála istennek semmi nem történt-

K: -mondta a Slachta Margit, hogy ez- tehát hogy ez egy veszélyes küldetés, meg hogy a gyerekeknek a papírjai?

I: Hát én sejtettem úgy körülbelül, hogy miről van szó, de hát egy 16 éves kamasz nem firtatja a dolgokat ilyen körülmények között. Szóval azért mondom, hogy ezt felejtjük el, mert ezt nem=nem tartom semmilyen módon helyesnek, hogy ez- én-

K: Ezt inkább kalandvágyból csinálta akkor.

I: Ezt=ezt=ezt nem tudom, ezt csináltam, mert azt mondták az öregek, hát úgyhogy-

K: De hogy ez nyilván Budapesten vezetni egy autót, ez 16 évesen az-

I: Hát nem- hát jogosítványom volt, és tudtam vezetni.

K: Korábban vezetett Fehérváron is?

I: Persze, hát csak úgy kaptam bizonyítványt ott az is- édesapám iskolájában. Úgyhogy-

K: Látott- tehát akkor ott volt Pesten két- 1944 decemberében, 45 januárjában, meg ugye azt követően is.

I: Igen.

I: Tehát látott-e zsidókat, nyilasokat Pesten, Budán?

I: Feltételezem, hogy láttam, csak nem tudtam, hogy azok ők, egyébként az egyiknek, akit emlegettem, az=az- azt hiszem, a fényképét is a zsebembe- egyébként az már szentté avatták, vagy nem tudom, mi, valahol betettem, de ez mellékes-

K: -de látott-e látott-e olyat, hogy=hogy mondjuk zsidókat összeterelve menetben visznek valahonnét valahova?

I: Hát annyiféle menet volt, az az igazság, hogy meneteltek a mostanában, mit tudom én, vannak ilyen különböző---nem tudom, hogy milyen- minek nevezik őket, különböző teljesen- tehát engedély nélkül--kisebb-nagyobb csoportokat alkotó emberek-

K: Ma, mostanában?

I: Hát manapság is előfordul.

K: A Gárdára gondol?

I: Hát olyasmik, arra csak mint mintára akartam célozni-

K: -egyenruhásan-

I: -aztán mentek=mentek először ugye a német katonák, a magyar katonák-

K: De látott civileket, nőket, gyerekeket-

I: -biztos=biztos, hogy láttam, de nem tudtam, hogy azok zsidók. De tényleg.

K: Nem emlékszik ilyen esetekre különösen.

I: Nem emlékszem ilyen esetekre. Lehet, hogy voltak és elmentem mellettük, de nem volt tudatomban.

K: Milyen volt '44 decemberében Budapest, tehát amikor autózott ott le-föl, össze-vissza, akkor milyen volt?

I: Kihalt volt egyébként- nem=nem volt olyan nehéz autót vezetni egyébként, ha már itt tartunk, teljesen kihalt volt, azt lehetne mondani, ahol voltak, ott harckocsik voltak és elállták az utat, vagy keresztbe álltak, meg mit tudom én, meg hát német katonai ko- járművek, de különben úgy üres volt a város.

K: Járt a gettó felé például? A Dohány utca felé?

I: A Dohány utcán-

K: -ahol a zsidó gettó volt-

I: Tudom=tudom, hogy hol van, de én azt hiszem, hogy a Dohány utcában nem jártam.

K: Tehát a gettó környékén nem járt.

I: A gettó környékén nem jártam.

K: Védett házakat, csillagos házakat látott-e?

I: Olyat láttam, mert a VI. kerületben nagyon sok volt, és édesanyám rokonsága az a VI. kerületben volt, mert annak idején Temesvárról mikor kipaterolták őket, akkor ott ugye sokáig a vonaton alud- a vonatba laktak, ami ott a Nyugatinál a: Podmaniczky utca mellett áll, és=és ott kaptak lakást aztán mind.

K: A Szinyei Merse utcában, azt említette korábban, ugye, a Szinyei Merse utcai rokon?

I: A Szinyei Merse utca is, igen.

K: Azon a környéken jártak, és ott voltak csillagos házak?

I: Ott voltak=ott voltak. Azon a környéken sok volt.

K: És arról- és akkor ott=ott járt ezek szerint.

I: Hát be nem mentem, csak láttam.

K: És azokat a házakat őrizték fegyveresek? Látott ilyeneket?

I: Én azt hiszem, hogy inkább ilyen=ilyen mozgó ellenőrzés volt, tehát szuronyos puskával, kettesével, hármával sétáltak a Szálasi hívei, meg esetleg a nem hívei is, mert muszáj volt nekik, de ilyen jellegű ő: hogy mondjam, dologba hála istennek nem keveredtem bele.

K: Volt, hogy magát is igazoltatták?

I: Nem. Egyetlen egyszer se. Pedig összevissza jártam.

K: Autóval járt, vagy volt, hogy gyalog is járt?

I: Hát, gyalog is jártam, de aztán mikor ez a- az autó lett, akkor azzal aztán hülye voltam, mert a Szinyei Merse utca 27-be otthagytam a kapu előtt, akkor, amikor bejöttek az oroszok és /el is vitték/ ((nevet)), de hát úgyse volt az enyém, úgyhogy.

K: Tehát nem látott igazából az utcán bármilyen incidenst-

I: -nem=nem. Hát lehet, hogy láttam, és akkor gyorsan eliszkoltam, akár gyalog, akár kocsival, de nem-

K: -nem emlékszik rá-

I: -közelről nem emlékszem.

K: Sárga csillagosokat látott az utcán?

I: Azt sokat láttam, igen=igen. Akkor sokat láttam, amikor nem az unokahúgaimmal mentem Újpestre, de mindig azt a nagynénémet is meg kellett látogatni. Akkor voltak sokan. Jóllehet nem volt szabad átmenniük a határ- a- akkor még nem volt, hogy mondjam, közjogilag Újpest Budapest része, és az a- azokat igazoltatták, de azt hiszem, és úgy tudom, hogy akkori ha- elbeszélések, vagy hallomások alapján, hogy csak igazoltatták őket. Hogy aztán-

K: Még egyszer, hogy volt? Tehát a zsidók nem mehettek Újpestre?

I: Nem mehettek Újpestre, hanem volt egy határ, hogy azt mi határozta meg, azt nem tudom, lehet, hogy az, hogy az egyik villamos- mert két villamos járat is volt, és az egyik továbbment, a másik onnan fordult vissza, az a fele ott körülbelül-

K: Miért nem mehettek Újpestre a zsidók?

I: Hát azt nem tudom.

K: És akkor volt, hogy az unokahúgaival, nővéreivel-

I: Igen, egyszer fordult az elő, hogy övelük mentem, és azt tudom, hogy olyan szorosan összekapaszkodtunk, mint hogyha én udvarolnék két lányzónak, hát ez a 16-17 éves korba volt, hát és akkor eltakartuk a csillagot. És olyan nagy esemény volt, hogy megünnepeltük.

K: Akkor át tudtak menni a határon.

I: Át tudtunk menni és eléggé- hát akkor még nem volt a telefon annyira=annyira megfigyelt, meg minden, mint most, de ha jól emlékszem, akkor=akkor a nagy dicsőséget, hogy ezt sikerült, ezt valakinek, aki- nem tudom, hogy Karády Katalin volt, vagy nem tudom, valami ilyen nevezetes énekesnőnek- nővel, akivel=akivel=akiről tudtuk, hogy=hogy érdekelt a dologba, annak megtelefonáltuk, hogy átjöttünk. Ez=ezez- a kisgyerekes bátorság, meg a telefonnak a- igen. ((nevet))

K: Ismerték Karády Katalint és föl hívták?

I: Hát igen, de nem tudom, hogy /ki jelentkezett, csak a pokolba elküldött./((nevet))

K: Ja, hogy csak egy ilyen telefonbetyárság volt-

I: Igen=igen=igen=igen. Azért mondom, hogy vannak dolgok-

K: -ismeretlenül felhívták Karády Katalint-

I: -persze, igen-

K: -és azt mondták- mit mondtak a telefonba?

I: Hogy átjöttünk a csillaggal.

K: De hogy Karády Katalin- ő náci barát volt, ugye? Azért hívták föl?

I: Az isten tudja, én nem tudom, hogy mi volt ő.

K: De akkor miért őt hívták föl?

I: Hát azért, mert őt találtuk meg, azt hiszem. ((nevet))

K: Emlékszik bármire, ami Budapesthez kötődik? Meddig voltak- akkor Budapesten maradtak végig, a háború végéig, ugye?

I: Hát azon túl is, miután azért értesülésünk volt, hogy nem biztos, hogy be tudunk jutni a lakásunkba. Úgyhogy csak márciusban határozta el édesapám, hogy most hazamegyünk, de hát a hazamenés rosszul sült el, mert a Babocsai nem engedett be, és akkor egy- hát papnevelde most, eszembe jutott, az a neve annak tisztességgel, annak az előszobájába, mert oda nők nem mehetnek be, annak az előszobájába laktunk hetekig, amíg=amíg nem kaptunk Pesten egy=egy sérült lakást, amit aztán azon az áron, hogy mi fogjuk megcsinálni, saját kezűleg csináltuk meg, megcsináltuk, egy elég ronda kis lakás volt, nem olyan régen adta el a valamelyik rokonom, aki örökölte.

K: Sanyi bácsi, most visszamennék egy kicsi időben korábbra. Említette még itt az interjúban egy korábbi pontján, hogy volt egy boltos, a (Schöpfer), vagy-

I: Nem tudom annak a rendes nevét, mert egy ilyen németes neve volt vannak is.

K: Igen. Hogy ezt a boltot kifosztották-

I: -igen-

K: -és el is vitték magát az öreg boltos, ugye a- vagy eltűnt.

I: Azt nem tudom, hogy vele együtt vitték el, vagy attól függetlenül, de hogy üres volt, az biztos.

K: Azt mondta nekünk, hogy ez '43-ban volt, de mikor, tehát egészen pontosan mikor lehetett ez? 43-44-ben?

I: Nem tudom, ez csak akkor lehetett, amikor mind otthon- amikor még nem volt a támadás miatt, a légitámadás miatt nem volt-

K: -de az 44 őszén volt. Ez valószínűleg inkább '44 tavaszán lehetett, vagy mikor lehetett pontosan ez a?

I: Hát ez=ez azért=azért nagyon----nehéz kérdés, mert ugye mi akkor nem tudtunk ott letelepedni, mert nem engedett be a Babocsai. Következésképpen-

K: Várjon=várjon=várjon, ez már- visszamentünk időben. A Babocsai a: ő: tehát a Babocsai volt a portás-

I: -igen-

K: -és ő Önöket '45 márciusában nem engedte be.

I: Így van.

K: De most még egy évvel korábbra- vagy hát szóval amikor a-

I: Akkor az már rég megtörtént-

K: -így van=így van-

I: Akkor az már rég megtörtént.

K: Körülbelül- azt szeretném megtudni, hogy ez kb. mikor történt? Tehát-

I: Hát valamikor '43-ba-

K: 43-ban, vagy 44-ben inkább?

I: Esetleg 44-ben, de nem tudom.

K: Arra emlékszik-e, hogy=hogy mikor vitték el a fehérvári zsidókat? Tehát mikor vitték el a zsidó lakosságot Székesfehérvárról?

I: Hát az az igazság, hogy ami Székesfehérváron történt, az egyrészt nagyon bonyolult, mert mondom, hogy négyszer, vagy ötször cserélt gazdát. Másodsorban, mikor mi márciusban visszamentünk, akkor már a dolgok- én nem azt mondom, hogy helyreálltak, hanem helyreálló-félben voltak.

K: Mikor látta Stein Mikit utoljára?

I: Hát az bizony nagyon régen- azt=azt=az pár- talán pár nappal, vagy pár héttel a=a: könyv-elvitel után történt.

K: Amikor a- elvitték a művészeti könyveket a lakásukból.

I: Igen=igen-

K: -azután-

I: Az nem sokkal ezután történt.

K: Emlékszik, hogy milyen alkalomból látta a Stein Mikit utoljára?

I: ---Haj=haj. Pedig---pedig az sokáig a fejemben volt, de ahhoz most két osztálytársam kéne, az egyik meghalt, a másik az nem tudom, hol lakik, az jogász, az lehet, hogy tudná.

K: Tehát arra emlékszik-e, hogy meddig jártak iskolába a ciszterciekhez? Mikor lett vége a tanításnak?

I: Énnekem az a gyanúm, hogy ezt hiába kutatnánk, mert annak olyan elhalásos vége volt, hogy volt, amikor már csak tízen jártak, volt, amikor már csak öten, és akkor egyszer csak valaki kimondta, hogy hagyjuk abba-

K: -valamikor 44-

I: -igen=igen-

K: -tavaszán lehet ez-

I: -igen=igen, szóval ez olyan dolog, hogy nincs egy pontos dátum.

K: A Stein Mikit látta csillaggal, sárga csillaggal?

I: Nem, nem.

K: Tehát amikor bevezették a sárga csillagot, vagy kötelezővé tették, akkor a Stein Mikivel valószínűleg már nem találkozott. Az lehetséges?

I: Könnyen lehetséges, és=és azért nehéz erre válaszolni, mert a- mert Székesfehérváron akkor még, hát később aztán ott is eldurvult a helyzet tudomásom szerint, ez legalább is a márciusi visszajövetel után derült ki. De ott messze nem volt olyan ő: hogy mondjam, hivatalosan megszervezett zsidóüldözés, sokkal erősebb volt egyébként, mint a pesti, és több=több jutott, több rendőr, vagy több akármilyen ő: ellenfél jutott egy emberre, az egy nem egy olyan jellegű dolog volt, ezt olyan- azért merem mondani, mert amikor-

K: Sanyi bácsi- igen?

I: -amikor egyszer szóba került az, hogy innen hova menekültek el, akkor valaki vagy viccből, vagy komolyan azt mondta, hogy ahhoz menjek el a Sós- Sóstó talán, Sóstó volt, nem tudom, hogy volt-e tő egyáltalán Fehérváron, a sóstói futballpályára, amin sose jártam, oda menjek, és ott kérdezzem meg, de hogy ez miért mondták, ezt nem tudom.

K: Arra emlékszik, hogy volt gettó Székesfehérváron? Zsidó gettó, ahova be kellett menni a zsidóknak-

I: -igen=igen, értem a kérdést=értem a kérdést, de nem tudom rá a választ.

K: Említette még korábban, talán amikor hetekkel ezelőtt beszélgettünk, hogy=hogy-- hogy az osztálytársai meséltek arról- a zsidó osztálytársaival beszélgettek arról, hogy=hogy mi történik a- hogy=hogy több helyen kifosztották a zsidó lakásokat. Emlékszik-e ilyenre, hogy a zsidó osztálytársai erről beszéltek volna?

I: Nem, általában az ilyen jellegű beszélgetésektől tartózkodtunk, vagy legalább is én mindig igyekeztem tartózkodni, mert tudtam, hogy ez az egész kérdés számukra szomorúságot jelent.

K: Tehát a zsidó osztálytársakkal ilyenről nem volt- nem beszélgettek.

I: Nem=nem.

K: A Stein Miki sem mondott ilyeneket, hogy-

I: Hát ővele se, erről nem, ővele beszélgettünk sok mindenről, és én sokszor törtem a fejemet, hogy milyen=milyen témát találjak, ami neki talán kedves, vagy elveszi a sok bajáról a- percekre a gondolkodást, de ővele erről így soha nem beszéltem.

Megtudtam róluk sok mindent, akkor, amikor mi visszamentünk, megtudtuk, hogy őket- hogy a- a: kislányt, azt=azt kutyákkal tépették széjjel-

K: Hol?

I: A: nem--az az északi német város-

K: Auschwitz-

I: Auschwitz- nem Auschwitz, éppen a másik o betűvel kezdődik, vagy or--ahol még=még szintén egy nagy-nagy ő: ilyen hely volt, nem tudom.

K: Tehát egy koncentrációs táborba került mindenki.

I: Egy koncentrációs táborba kerültek és a kisfiút, azt pedig, ha jól tudom, akkor agyonütötték. A szülők pedig hazajöttek, úgy, hogy a hajuk nem görbült meg, és akkor fölötötték magukat. Ilyen fölötésről kettőről tudok közvetlenül, az egyik az övék, a két=két szülőé, fogorvos volt, jó nevű fogorvos volt az apa, és hát két nagy

gyerek, az óriási veszteség volt, és lehet, hogy olyan ostobán adták elő a dolgot, de hát ezt nem lehet nem ostobán előadni, hogy a gyerekekkel ez történt. A másik ilyen-
K: -mit ért azon, hogy ostobán adták elő, ezt nem egészen értem.

I: Most ez-

K: Azt mondta, hogy ostobán adták elő? Kik?

I: Hát igen, mert lehet valamit durván előadni és=és-

K: Ja, hogy a gyerekekkel mi történt, akik elmondták nekik-

I: -igen=igen=igen, és hogy nem lehet- be lehet vezetni valakit az ilyen jellegű bajba és lehet-

K: Itthon tudták meg azt, hogy mi történt a gyerekekkel, gyerekeikkel.

I: Amikor megérkeztek és aznap fölötötték magukat a- érdekes dolog, hogy két ilyen esetnek voltam a közvetlen ismerője. Az egyik ők voltak, akik a- hát akkor persze abban az időben a gyerek-tornázás az a- hogy hívják a megfelelő méretű lakásba csak a két szoba közötti hinta volt, gyűrűvel, vagy üléssel, és azért lehet az, hogy két ilyen esetről tudok, hogy a szülők ezt tették. A másik az szintén szomorú, az egy külön vonal volt, amiről nem beszéltünk, mert én hülyeségnek találtam volna, hogy a- akkor én az elemi iskolát Szegeden, az apácánál kezdtem, és ilyen négy e- négyosztályos osztályok voltak, tehát egy szobában egy- elsősök, másodikosok, harmadikosok, és negyedikesek voltak. Tizenketten, tizenketten, tizenketten és annak egy apáca volt az elő- a tanítója. És úgy volt a felosztás, hogy ő: bizonyos számú fiú és bizonyos számú lány legyen, mert akkor még nem volt koedukáció-

K: -értem-

I: -egyébként. És én elsőben az lettem, egyetlen egy lány volt a tizenkettőből, egy lány volt, a többi az fiú volt, és a- és mivel engem olyan jámbornak ismertek az apácák, fel- mellém ültették a kislányt.

K: Ki volt ez a kislány? Emlékszik a nevére?

I: Ez a kislányra emlékszem, hát azt tudom, hogy Évikének hívták, a=a másik neve az- pedig azt is tudtam. Lehet, hogy most eszembe fog jutni, mert a-

K: És mi történt vele, ő is egy zsidó kislány volt, ugye?

I: Igen, egy zsidó- zsidóból, nem zsidó- akkor még zsidó is volt. És én mellén ülték- ültették-

K: -mi történt vele?

I: -mondanom sem kell, hogy első nap szerelmes lettem bele és=és miután megtudtam ezt a dolgot, azért pedig akkor még kicsi voltam, akkor attól kezdve minden tízpercben azért vele voltam együtt, hogy vigyázzak rá. Pedig akkor még nem voltak olyan nehéz dolgok. Ugye hát az '33-ban volt, 33-ban is már úgy kezdtek a dolgok rohadni-

K: -mi történt, Sanyi bácsi, ezzel a kislánnyal? Arról volt szó, hogy tud még egy esetet-

I: -ezzel a kislánnyal=ezzel a kislánnyal, én azt hittem, hogy megúsza. Annál is inkább, mert amikor ez még Szegeden volt, most akkor Szegeden vagyunk-

K: -igen-

I: -mert Szegeden születtem, és ott jártam iskolába-

K: -igen, ezt tudom, igen-

I: És: és: énnekem hivatalosan kellett mennem Szegedre és- nem Szegedre kellett mennem, hanem Szegeden szálltam át- akkor=akkor a hivatalos utakat repülőgéppel kellett le- izélni, hogy legyen- lebonyolítani, azért-

K: -mikor volt, ez már később volt, a háború után

I: -ez már a háború után volt-

K: -és megtudta, hogy mi történt a kislánnyal-

I: -igen, és akkor=és akkor megkérdeztem, és akkor most ez nagyon hosszú egyébként, de megpróbálom lerövidíteni valahogy. Nevezetesen úgy, hogy-

K: Öngyilkos lett a kislány?

I: Nem. Nem öngyilkos lett a kislány, hanem nem tudom, hogy hol kezdjem. De lementem, szóval Szegedre mentem, nem hivatalos úton voltam, de onnan jöttem. Szegeden megálltam, és Szegedről aztán majd repülővel jöttem vissza. Elmentem ahhoz a-

K: Sanyi bácsi, leállítom-

I: -üzlethez-

K: Azért állítom le, ne haragudjon, mert le fog járni a kazetta. Tehát akkor most álljunk meg-

I: Igen. Szóval a lényege az, hogy- lényege az, hogy a kislány- a kislányt is megölték, őt Auschwitzban, a szülők megmaradtak, megjöttek, és ők pedig ott akasztották magukat föl, azon a gyűrűhintán, amit azért csináltak, mert az hozzá tartozott a mesterségükhöz, mert ilyen--olyan tekercs- hm: ruha=ruhaanyagokkal kereskedtek, amik ilyen maradék végek voltak. És azt le kellett mérni, vagy nem tudom mit kellett vele csinálni, ahhoz kellett egy ilyen hinta. És azon a hintán én hintáztattam őt mindig, és mikor megtudtam azt attól az embertől, aki már államosították azt az egészséget, meg mi, Szegeden, akkor azután érkeztek meg, és azt a- azt már csak az újabb otlétemkor tudtam meg, hogy visszaérkeztek, és erre a hintára akasztották föl magukat, azért, mert az Évikét kivégezték. Na ez még beletartozott a dologba, de ez nagyon hosszú, hogyha részleteibe mesélem el.

K: Köszönöm szépen, Sanyi bácsi.